

The Role of Legislation in Directing Capital to the Downstream Oil and Gas Sector: An Analysis of Legislative Challenges and Opportunities

Amirhossein Khorshidi Athar¹, Mahdi Sadeghi Shahedani², Davood Manzour³,
Mohammad Hadi Zahedi Vafa⁴

¹ PhD. Student, International Oil and Gas Contract Management, Imam Sadeq University, Tehran, Iran
(Corresponding author). a.khorshidi.athar@gmail.com

² Professor, Imam Sadeq University, Tehran, Iran. shahdani@yahoo.com

³ Associate Professor, Faculty of Islamic Studies and Economics, Imam Sadeq University, Tehran, Iran.
manzoor@isu.ac.ir

⁴ Associate Professor, Faculty of Islamic Studies and Economics, Imam Sadeq University, Tehran, Iran.
zahedi@isu.ac.ir

Abstract

The present study aims to systematically analyze the role of legislation in directing capital to the strategic downstream sector of Iran's oil and gas industry. This sector is vital to the country's economy due to its key role in value creation and employment generation. By precisely identifying legislative challenges and opportunities faced by the parliament (Majlis) and drawing lessons from global experiences, this research seeks to provide practical solutions. Despite significant potential, serious obstacles hinder capital attraction and direction in this sector. The main question is: What are the domestic and external legislative challenges, and how can the Majlis utilize legal tools to remove these barriers and facilitate investment? This qualitative research is based on in-depth interviews with an elite group comprising legislators, government officials, private-sector investors, and academics. The findings are enriched through a comparative analysis of international experiences and theoretical foundations of "policy transfer." The study identifies investment challenges at two levels: internal challenges, such as legal complexity and lack of transparency, and external challenges, including international sanctions and oil price volatility. Conversely, multiple legislative opportunities were identified around key themes of "governance and participation," "sustainable development," "resilience," and "efficiency." These opportunities include clarifying participation laws, strengthening intellectual property rights, establishing environmental standards, supporting knowledge-based companies, streamlining licensing procedures, and overseeing contracts. Despite external constraints, the Islamic Consultative Assembly (Majlis) can play a pivotal role in

Cite this article: Khorshidi Athar, A.H., Sadeghi Shahedani, M., Manzour, D. & Zahedi Vafa, M.H. (2025). The Role of Legislation in Directing Capital to the Downstream Oil and Gas Sector: An Analysis of Legislative Challenges and Opportunities. *Parliament and Legislation*, 1(1), p. 85-108. <https://doi.org/10.22034/MLAW.2024.10623>

Received: 2024-12-19 ; **Revised:** 2024-01-21 ; **Accepted:** 2024-03-15 ; **Published online:** 2025-04-09

© The Author(s).

Article type: Research Article

Publisher: Islamic Parliament Research Center

improving the investment environment through proactive measures. This can be achieved by reviewing and amending laws, ensuring their effective implementation, and fostering inter-institutional coordination. Such actions would enhance the attractiveness of the downstream sector for investors and align with the objectives of a resilient economy.

Keywords: Legislation, Investment, Oil Industry, Gas, Petrochemicals.

نقش قانون‌گذاری در هدایت سرمایه به بخش پایین‌دستی نفت و گاز:

تحلیل چالش‌ها و فرصت‌های تقنینی

امیرحسین خورشیدی اطهر^۱، مهدی صادقی شاهدانی^۲، داود منظور^۳، محمدهادی زاهدی وفا^۴

^۱ دانشجوی دکتری، مدیریت قراردادهای بین‌المللی نفت و گاز، دانشگاه امام صادق (ع)، تهران، ایران. (نویسنده مسئول).
a.khorshidi.athar@gmail.com

^۲ استاد، دانشگاه امام صادق (ع)، تهران، ایران.
shahdani@yahoo.com

^۳ دانشیار، دانشکده معارف اسلامی و اقتصاد، دانشگاه امام صادق (ع)، تهران، ایران.
manzoor@isu.ac.ir

^۴ دانشیار، دانشکده معارف اسلامی و اقتصاد، دانشگاه امام صادق (ع)، تهران، ایران.
zahedi@isu.ac.ir

چکیده

هدف پژوهش حاضر تحلیل نظام‌مند نقش قانون‌گذاری در هدایت سرمایه به بخش استراتژیک پایین‌دستی صنعت نفت و گاز ایران است. این حوزه به دلیل نقش کلیدی در ایجاد ارزش افزوده و اشتغال‌زایی، برای اقتصاد کشور حیاتی است. این تحقیق با شناسایی دقیق چالش‌ها و فرصت‌های تقنینی پیش روی مجلس و درس‌آموزی از تجارب جهانی، به دنبال ارائه راهکارهای عملیاتی بوده است. با وجود پتانسیل‌های بالا، موانع جدی در مسیر جذب و هدایت سرمایه در این بخش وجود دارد. سوال اصلی این است که چالش‌های تقنینی داخلی و خارجی کدامند و مجلس چگونه می‌تواند با استفاده از ابزارهای قانونی، این موانع را برطرف کرده و زمینه را برای جذب سرمایه فراهم سازد؟ این تحقیق کیفی بوده، و مبتنی بر مصاحبه‌های عمیق با جامعه‌نخبگانی متشکل از قانون‌گذاران، مدیران دولتی، سرمایه‌گذاران بخش خصوصی و دانشگاهیان است. یافته‌ها از طریق تحلیل تطبیقی تجارب بین‌المللی و مبانی نظری «انتقال سیاست» غنی‌سازی شده است. یافته‌ها چالش‌های سرمایه‌گذاری را در دو سطح شناسایی کرد: چالش‌های داخلی مانند پیچیدگی و عدم شفافیت قوانین و چالش‌های خارجی نظیر تحریم‌های بین‌المللی و نوسانات قیمت نفت. در مقابل، فرصت‌های تقنینی متعددی حول محورهای کلیدی «حاکمیت و مشارکت»، «توسعه پایدار»، «مقاوم‌سازی» و «کارایی» شناسایی شد. این فرصت‌ها شامل شفاف‌سازی قوانین مشارکت، تقویت حقوق مالکیت فکری، تدوین معیارهای زیست‌محیطی، حمایت از شرکت‌های دانش‌بنیان، تسهیل صدور مجوزها و نظارت بر قراردادهاست. مجلس شورای اسلامی، علی‌رغم محدودیت‌های خارجی، می‌تواند با رویکردی فعالانه، نقش کلیدی در بهبود محیط سرمایه‌گذاری ایفا کند. این مهم از طریق بازنگری و اصلاح قوانین، نظارت دقیق بر حسن اجرای آن‌ها و هماهنگی بین نهادها محقق می‌شود. چنین اقداماتی به افزایش جذابیت بخش پایین‌دستی برای سرمایه‌گذاران کمک کرده و در راستای تحقق اهداف اقتصاد مقاومتی خواهد بود.

کلیدواژه‌ها: قانون‌گذاری، سرمایه‌گذاری، صنعت نفت، گاز، پتروشیمی.

استناد به این مقاله: خورشیدی اطهر، امیرحسین؛ صادقی شاهدانی، مهدی؛ منظور، داود؛ زاهدی وفا، محمدهادی (۱۴۰۴). نقش قانون‌گذاری در هدایت سرمایه به بخش پایین‌دستی نفت و گاز: تحلیل چالش‌ها و فرصت‌های تقنینی. مجلس و قانون‌گذاری، ۱۱(۱)، ص ۸۵-۱۰۸.

<https://doi.org/10.22034/MLAW.2024.10623>

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۰۹/۲۹؛ تاریخ اصلاح: ۱۴۰۳/۱۱/۰۲؛ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۱۲/۲۵؛ تاریخ انتشار آنلاین: ۱۴۰۴/۰۱/۲۰

ناشر: مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی

نوع مقاله: پژوهشی

© نویسندگان.

۱. مقدمه

صنعت نفت، رگ حیاتی اقتصاد ایران و عاملی کلیدی در توسعه اقتصادی و اجتماعی کشور محسوب می‌شود (Dančo, 2022). با وجود اهمیت این صنعت، وابستگی اقتصاد ایران به صادرات نفت خام و عدم توسعه کافی زنجیره پایین‌دستی، آسیب‌پذیری اقتصاد کشور را در برابر نوسانات قیمت نفت و تحریم‌های بین‌المللی افزایش داده است. در سال‌های اخیر، با توجه به کاهش تدریجی ذخایر نفت خام و ضرورت ایجاد ارزش افزوده و کسب درآمدهای ارزی پایدار، توسعه زنجیره پایین‌دستی صنعت نفت به‌عنوان یک راه استراتژیک برای رشد اقتصادی، ایجاد اشتغال و کاهش وابستگی به واردات، مورد توجه قرار گرفته است (Favour, 2024). زنجیره پایین‌دستی صنعت نفت، شامل مجموعه‌ای از فعالیت‌های صنعتی مانند پالایش، پتروشیمی، تولید فرآورده‌های نفتی و صنایع وابسته است. این بخش با دارا بودن پتانسیل‌های قابل توجه در زمینه تأمین نیازهای داخلی، ایجاد فرصت‌های شغلی جدید و ارتقاء جایگاه ایران در بازارهای جهانی، نقشی حیاتی در تحقق اهداف اقتصادی کشور ایفا می‌کند. با وجود این پتانسیل‌ها، زنجیره پایین‌دستی صنعت نفت ایران با چالش‌های متعددی در زمینه جذب و هدایت بهینه سرمایه‌گذاری روبه‌رو بوده است (Hoshdar & Fassihi, 2017). محدودیت منابع مالی، فناوری قدیمی، تحریم‌های بین‌المللی، نبود زیرساخت‌های مناسب، ریسک‌های سرمایه‌گذاری، عدم شفافیت در قوانین و مقررات، و بروکراسی اداری، تنها بخشی از این چالش‌ها به‌شمار می‌روند. در این میان، مجلس شورای اسلامی به‌عنوان نهاد قانون‌گذاری کشور، نقشی بسیار مهم در ایجاد بسترهای حقوقی و قانونی مناسب برای هدایت کارآمد سرمایه‌گذاری در زنجیره پایین‌دستی صنعت نفت ایفا می‌کند. مجلس با تصویب قوانین شفاف و کارآمد، نظارت دقیق بر عملکرد دولت در جذب و هدایت سرمایه‌گذاری، حمایت از بخش خصوصی و توجه به مسئولیت اجتماعی شرکت‌ها، می‌تواند الگوی کارآمدی را برای هدایت سرمایه‌گذاری در این بخش حیاتی از اقتصاد کشور شکل دهد.

در این راستا، هدف پژوهش حاضر بررسی نقش حیاتی قانون‌گذاری در هدایت سرمایه به بخش پایین‌دستی صنعت نفت و گاز است. با توجه به اهمیت استراتژیک این بخش در توسعه اقتصادی کشور و وجود چالش‌ها و فرصت‌های متعدد در جذب سرمایه، پژوهش حاضر درصدد است با رویکردی تحلیلی و با استفاده از یافته‌های مطالعات میدانی (مصاحبه عمیق با کارشناسان) و بررسی قوانین و مقررات موجود، تصویری شفاف از وضعیت قانون‌گذاری در این بخش ارائه دهد. سوالات اصلی پژوهش به این شرح است:

♦ مهم‌ترین چالش‌های تقنینی داخلی و خارجی مجلس در هدایت سرمایه به بخش پایین‌دستی صنعت نفت و گاز کدامند؟

♦ چه فرصت‌های تقنینی برای بهبود فضای سرمایه‌گذاری در این بخش وجود دارد؟

♦ چگونه می‌توان با استفاده از ابزارهای تقنینی، موانع موجود را برطرف و زمینه را برای جذب سرمایه‌های داخلی و خارجی فراهم کرد؟

برای پاسخ به این سؤالات، ابتدا چالش‌های تقنینی داخلی و بیرونی مجلس شورای اسلامی در هدایت سرمایه به بخش پایین‌دستی مورد بررسی قرار می‌گیرد. سپس، فرصت‌های تقنینی موجود، با توجه به مؤلفه‌های کلیدی هدایت سرمایه‌گذاری، مانند حاکمیت و مشارکت، توسعه پایدار، مقاوم‌سازی و خودکفایی، کارایی و بهره‌وری، و امنیت و منافع ملی، تحلیل و ارائه می‌شود. درنهایت، با استفاده از یافته‌های تحقیق، پیشنهاد‌های کاربردی برای بهبود قانون‌گذاری و افزایش جذابیت سرمایه‌گذاری در بخش پایین‌دستی صنعت نفت و گاز ارائه خواهد شد. هدف نهایی پژوهش ارائه راهکارهایی برای تقویت نقش مجلس در توسعه و شکوفایی این بخش استراتژیک از اقتصاد کشور است.

۲. ادبیات نظری

۲-۱. ادبیات نظری هدایت سرمایه‌گذاری

۱) سرمایه‌گذاری تأثیرگذار:^۱ این نوع سرمایه‌گذاری با هدف ایجاد تأثیرات اجتماعی و زیست‌محیطی مطلوب در کنار بازده مالی انجام می‌شود (جودو^۲ و همکاران، ۲۰۲۳). این مفهوم در سال ۲۰۰۷ توسط بنیاد راکفلر معرفی شد و امروزه، تعریف ارائه‌شده توسط GIIN مورد پذیرش است (گاترمن^۳، ۲۰۲۱). ویژگی مهم این نوع سرمایه‌گذاری، اندازه‌گیری عملکرد اجتماعی و زیست‌محیطی در کنار عملکرد مالی است (The Economist, 2017).

۲) استراتژی‌های سرمایه‌گذاری:^۴ مجموعه‌ای از قوانین و رویه‌ها بوده که برای راهنمایی سرمایه‌گذار در انتخاب پرتفوی طراحی شده است. دولت‌ها با ایجاد آژانس‌های تشویق سرمایه‌گذاری^۵ و تدوین استراتژی‌های مناسب، می‌توانند سرمایه‌گذاران را به سمت فعالیت‌های مطلوب هدایت کنند (Casey, 2006).

۳) تسهیل سرمایه‌گذاری:^۶ ادبیات تسهیل علاوه بر تاکید بر جذب سرمایه‌گذاری خارجی، به موضوع به حداکثر رساندن اثربخشی و کارایی در تمام مراحل سرمایه‌گذاری نیز می‌پردازد (بالیسترری و اولکسیوک^۷، ۲۰۲۳).

1. Impact investing

2. Juddoo

3. Gutterman

4. investment strategies

5. IPA

6. Investment facilitation

7. Balistreri and Oleksyuk

۴) **کارایی سرمایه‌گذاری:**^۱ از آنجا که کارایی سرمایه‌گذاری علاوه بر رشد شرکت‌ها، به توسعه اقتصادی نیز کمک می‌کند (بیدل و همکاران، ۲۰۰۹)؛ دولت‌ها در شرایط حساس اقتصادی، با مداخله در رفتار سرمایه‌گذاری بنگاه‌ها، سعی در افزایش کارایی دارند (چن و همکاران، ۲۰۲۴).

۲-۲. انتقال سیاست: چرا و چگونه دولت‌ها از یکدیگر می‌آموزند؟

فرآیند «انتقال سیاست» به مطالعه چگونگی استفاده از دانش مرتبط با سیاست‌ها و نهادها در یک زمینه برای توسعه آن‌ها در زمینه‌ای دیگر می‌پردازد (Dolowitz & Marsh, 2000). این فرآیند می‌تواند از الهام‌گیری صرف تا کپی برداری دقیق متغیر باشد. ریچارد رُز (۱۹۹۱) با ارائه مفهوم «درس‌آموزی»^۲، بر اهمیت انتزاع «مدل کارکردی» یک سیاست به جای کپی کردن ظاهر آن تأکید می‌کند. برای مثال، به جای کپی کردن قانون یک کشور در زمینه پارک‌های صنعتی، باید مدل کارکردی آن یعنی «ایجاد هم‌افزایی از طریق تجمیع زیرساخت‌ها» را درک و منتقل کرد. اما چرا یک قانون موفق در یک کشور، در کشوری دیگر شکست می‌خورد؟ نظریه‌های نهادی، دو مفهوم کلیدی را برای توضیح این پدیده ارائه می‌دهند که برای تحلیل بسیار راهگشا هستند.

♦ نظریه «وابستگی به مسیر»^۳ پاسخ می‌دهد که تصمیمات و ساختارهای تاریخی، گزینه‌های آینده را محدود می‌کنند و تغییر مسیرهای تثبیت‌شده بسیار دشوار است (Pierson, 2000). این پدیده که به آن «قفل‌شدگی»^۴ نیز گفته می‌شود، به دلیل مکانیسم «بازده فزاینده»^۵ رخ می‌دهد: هرچه یک مسیر خاص بیشتر دنبال شود، به دلیل شکل‌گیری منافع، هنجارها و زیرساخت‌های مرتبط، جذابیت آن برای بازیگران بیشتر شده و خروج از آن دشوارتر می‌گردد. ساختار اقتصاد ایران که به طور تاریخی بر نقش مسلط دولت در تخصیص منابع استوار بوده، یک مسیر مشخص را ایجاد کرده که هر قانون جدیدی باید با آن سازگار بوده، یا توانایی اصلاح هوشمندانه آن را داشته باشد.

♦ از سوی دیگر، نظریه «هم‌شکلی نهادی»^۶ توضیح می‌دهد که سازمان‌ها و دولت‌ها اغلب نه برای کارایی، بلکه برای کسب مشروعیت، از یکدیگر تقلید می‌کنند (DiMaggio & Powell, 1983). این فرآیند می‌تواند اجباری (ناشی از فشارهای خارجی)، هنجاری (ناشی از ترویج توسط متخصصان) یا تقلیدی (ناشی از عدم قطعیت) باشد. خطر اصلی، افتادن در دام «هم‌شکلی تقلیدی» است؛ یعنی تصویب یک قانون در ظاهر مدرن، بدون فراهم کردن پیش‌نیازهای اجرایی و نهادی آن. این امر منجر به ایجاد قوانین

1. Investment Efficiency

2. Lesson-Drawing

3. Path Dependency

4. Lock-in

5. Increasing Returns

6. Institutional Isomorphism

ناکارآمد و نمادین می‌شود که تنها بر پیچیدگی‌های بوروکراتیک می‌افزایند. هدف این پژوهش، ارائه راهکارهایی برای پرهیز از این دام و دستیابی به یک انطباق سیاست واقعی و مؤثر است که با درک عمیق از «وابستگی به مسیر» اقتصاد ایران، به جای تقلید، به «ترجمه» موفق سیاست‌های جهانی بپردازد.

۲-۳. مؤلفه‌های کلیدی الگوی کارآمد هدایت سرمایه‌گذاری

با توجه به مطالعات مختلف در زمینه هدایت سرمایه‌گذاری در صنعت نفت و تجربیات سایر کشورها، می‌توان مؤلفه‌های کلیدی زیر را برای شکل‌دهی یک الگوی کارآمد در این زمینه برشمرد. این مؤلفه‌ها با مطالعه کشورهای منتخب عربستان، چین و آلمان استخراج شده است.

الف) حاکمیت و مشارکت

♦ **مشارکت ذینفعان:** الگوی مطلوب باید مشارکت فعال تمامی ذینفعان از جمله دولت، بخش خصوصی، مردم، کارفرمایان، پیمانکاران و مراکز تحقیقاتی را دربرگیرد. شفافیت اطلاعات، گفت‌وگو و توافق بین ذینفعان، پذیرش و پایداری برنامه‌ها را افزایش می‌دهد.

♦ **استفاده از تجارب سایر کشورها:** بهره‌گیری از تجارب موفق و ناموفق سایر کشورها، به‌ویژه کشورهایی با شرایط اقتصادی و سیاسی مشابه، باعث جلوگیری از تکرار اشتباهات گذشته و بهره‌مندی از بهترین تجربیات جهانی می‌شود.

♦ **توجه به الزامات قانونی و مقرراتی:** الگوی مطلوب باید با رعایت تمامی قوانین و مقررات داخلی و بین‌المللی مربوط به سرمایه‌گذاری، محیط زیست، استانداردهای فنی و ایمنی تدوین شود.

♦ **حاکمیت شرکتی:** تأکید بر حاکمیت شرکتی خوب در شرکت‌های فعال در صنعت نفت، شامل شفافیت اطلاعات، پاسخگویی به ذینفعان، عدالت، کارایی و... باعث افزایش اعتماد سرمایه‌گذاران و جذب سرمایه‌های بیشتر می‌شود.

ب) توسعه پایدار و مسئولیت‌پذیری

♦ **توجه به آمایش سرزمینی:** سرمایه‌گذاری‌ها در صنعت نفت باید با توجه به ظرفیت‌ها، پتانسیل‌ها و محدودیت‌های هر منطقه از کشور و در راستای توسعه متوازن منطقه‌ای انجام شود.

♦ **توجه به عدالت اجتماعی:** توزیع عادلانه منافع حاصل از سرمایه‌گذاری در صنعت نفت بین تمامی اقشار جامعه و مناطق مختلف کشور، به‌ویژه در زمینه‌های اشتغال‌زایی، توسعه زیرساخت‌ها و ارائه خدمات اجتماعی، بسیار حائز اهمیت است.

♦ **پایداری زیست‌محیطی و اجتماعی:** رعایت اصول توسعه پایدار و کاهش آثار منفی زیست‌محیطی و اجتماعی پروژه‌های نفتی، از جمله حفظ محیط زیست، حفظ تنوع زیستی، مدیریت پسماندها و... بسیار حائز اهمیت است.

♦ **مسئولیت اجتماعی شرکت‌ها:** شرکت‌های فعال در صنعت نفت باید در قبال جامعه و محیط زیست مسئولیت‌پذیر باشند و در راستای ارتقای کیفیت زندگی مردم و حفظ محیط زیست تلاش کنند.

ج) مقاومت‌سازی و خودکفایی

♦ **انعطاف‌پذیری:** الگوی مطلوب باید قابلیت تطبیق با تغییرات شرایط اقتصادی، سیاسی و اجتماعی داخلی و خارجی را داشته باشد.

♦ **تقویت و بهره‌برداری از زنجیره تأمین داخلی:** حداکثر بهره‌گیری از ظرفیت‌های داخلی کشور در زمینه‌های مختلف مانند تأمین کالا، خدمات فنی و مهندسی، ساخت تجهیزات و...، باعث ایجاد ارزش افزوده و اشتغال در داخل کشور می‌شود.

♦ **خودکفایی و کاهش وابستگی به تکنولوژی و مواد اولیه خارجی:** کاهش وابستگی به کشورهای خاص و تلاش برای خودکفایی در تأمین تجهیزات و تکنولوژی‌های مورد نیاز صنعت نفت، باعث مقاومت‌سازی این صنعت در برابر تحریم‌ها و فشارهای خارجی می‌شود.

♦ **مقاومت‌سازی در برابر تحریم‌ها:** طبیعی است که صنعت نفت به‌عنوان یکی از صنایع استراتژیک کشور، همواره هدف تحریم‌های خارجی بوده است.

د) کارایی و بهره‌وری

♦ **توسعه زیرساخت‌ها:** توسعه زیرساخت‌های مورد نیاز صنعت نفت مانند شبکه‌های حمل و نقل (جاده، راه‌آهن، دریا)، مخابرات، آب و برق و...، نقش مهمی در کاهش هزینه‌ها، افزایش کارایی و جذب سرمایه‌گذاری دارد.

♦ **ایجاد فضای مناسب و مشوق‌های جذب سرمایه:** علاوه بر ثبات سیاسی و اقتصادی کشور، شفافیت قوانین و مقررات، کاهش بروکراسی اداری و ارائه تسهیلات ویژه به سرمایه‌گذاران، از جمله مواردی هستند که می‌توانند به ایجاد فضای مناسب برای جذب سرمایه در زنجیره پایین‌دستی صنعت نفت کمک کنند.

♦ **بهینه‌سازی فرآیندها و افزایش بهره‌وری:** ارتقای بهره‌وری و کارایی در تمامی مراحل سرمایه‌گذاری و بهره‌برداری از پروژه‌های پتروپالایشگاهی، نقش مهمی در کاهش هزینه‌ها و افزایش سودآوری دارد.

♦ **توسعه و بهره‌گیری از فناوری‌های پیشرفته:** استفاده از فناوری‌های نوین جهانی در راستای افزایش بهره‌وری، کاهش هزینه‌ها، ارتقای کیفیت محصولات و کاهش آلودگی‌های زیست‌محیطی، بسیار حائز اهمیت است.

♦ **مدیریت ریسک و افزایش تاب‌آوری در برابر بحران‌ها:** شناسایی و ارزیابی ریسک‌های مختلف در سرمایه‌گذاری و بهره‌برداری از پروژه‌های پتروپالایشگاهی و تدوین راهکارهای مدیریت این ریسک‌ها و افزایش تاب‌آوری در برابر بحران‌های احتمالی مانند نوسانات قیمت نفت، تحریم‌ها، حوادث طبیعی و...، بسیار حائز اهمیت است.

ه) امنیت و منافع ملی

♦ **ارتقای امنیت انرژی و اقتصادی:** تأمین امنیت انرژی و اقتصادی کشور در شرایط فعلی جهان و با توجه به تحریم‌های ظالمانه علیه کشورمان، بسیار حائز اهمیت است.

۴-۲. نگاهی به تجربه کشورهای موفق در قانون‌گذاری صنعت پتروپالایشگاهی

تجارب کشورهای موفق در حوزه قانون‌گذاری پتروپالایشگاهی می‌تواند به‌عنوان الگوهایی برای بسیاری از کشورهای دیگر عمل کند؛ تا با بهره‌گیری از بهترین شیوه‌ها و رویکردها، جذب سرمایه و توسعه این بخش را تسهیل نمایند. در ادامه چهار کشور برتر و استراتژی‌های قانون‌گذاری آنها بررسی می‌شوند.

♦ **ایالات متحده آمریکا:** ایالات متحده به‌عنوان یکی از بزرگ‌ترین تولیدکنندگان نفت و گاز در جهان، با اتخاذ قانون‌گذاری منسجم و منعطف در زمینه پتروپالایشگاه‌ها، توانسته است سرمایه‌گذاری‌های زیادی را به خود جلب کند. براساس گزارش‌ها، معافیت‌های مالیاتی برای پروژه‌های جدید پتروپالایشگاهی به‌عنوان یک استراتژی مهم در جذب سرمایه عمل کرده است (U.S. Energy Information Administration, 2023). علاوه‌بر این، ایالات متحده با وجود توجه به مسائل محیط زیست، سعی در برقرار کردن تعادل بین حفاظت از محیط و توسعه صنعت پتروپالایش دارد.

♦ **عربستان سعودی:** عربستان سعودی به‌عنوان یکی از بزرگ‌ترین تولیدکنندگان نفت در سطح جهانی، قوانین و ویژه‌ای را برای افزایش سرمایه‌گذاری خارجی در صنایع پتروپالایشگاهی تنظیم کرده است. این کشور از مدل‌های مشارکت عمومی - خصوصی برای جذب سرمایه خارجی بهره می‌برد، که موجب افزایش منابع مالی و تکنولوژیکی شده است. برنامه چشم‌انداز ۲۰۳۰ این کشور نیز به‌وضوح بر اهمیت توسعه و بهینه‌سازی پتروپالایشگاه‌ها تأکید دارد (World Bank Group, 2022).

♦ **سنگاپور:** سنگاپور به‌عنوان یک مرکز تجاری و صنعتی در آسیا، با موفقیت‌های چشمگیری در صنعت پتروپالایشگاه‌ها شناخته می‌شود. این کشور با سرمایه‌گذاری در زیرساخت‌های پیشرفته و امکانات بندری، شرایط مناسبی را برای پتروپالایشگران فراهم کرده است (IPIECA, 2021). همچنین، دولت سنگاپور از تحقیق و توسعه فناوری‌های نوین در پتروپالایشگاه‌ها حمایت می‌کند که به بهبود کارایی و توسعه پایدار کمک می‌کند.

♦ **کره جنوبی:** این کشور به‌عنوان یک قدرت صنعتی وابسته به واردات انرژی، از قانون‌گذاری برای پیشبرد «مداخله مبتنی بر فناوری» استفاده می‌کند. قوانین این کشور با ارائه معافیت‌های تعرفه‌ای بر خوراک‌های کلیدی و اعتبارات مالیاتی سخاوتمندانه برای تحقیق و توسعه، شرکت‌های بزرگ را به سرمایه‌گذاری در فناوری‌های پیشرفته و حرکت به سمت محصولات با ارزش افزوده بالا تشویق می‌کند (Invest KOREA, 2024).

۳. روش تحقیق

با استفاده از روش مصاحبه عمیق، به بررسی نقش مجلس در هدایت کارآمد سرمایه‌گذاری پرداخته شد. روش مصاحبه عمیق،^۱ یک روش کیفی در پژوهش است که به دنبال کاوش عمیق و جزئی در مورد تجربیات، دیدگاه‌ها، باورها و انگیزه‌های افراد درباره یک موضوع خاص است. در این روش، محقق با تعداد محدودی از افراد (خبرگان، مشارکت‌کنندگان کلیدی، یا نمونه‌های هدفمند) گفت‌وگوهای طولانی، عمیق، و نیمه‌ساختاریافته‌ای انجام می‌دهد تا به درک عمیق‌تری از موضوع پژوهش دست یابد. مشخصات کلیدی مصاحبه عمیق عبارت است از:

- ♦ **ماهیت کیفی:** برخلاف روش‌های کمی که به دنبال جمع‌آوری اطلاعات عددی هستند، مصاحبه عمیق بر جمع‌آوری داده‌های غنی، تفصیلی و کلامی از شرکت‌کنندگان تمرکز دارد.
- ♦ **تعداد محدود شرکت‌کنندگان:** عمق و کیفیت اطلاعات ارائه‌شده توسط هر شرکت‌کننده در مصاحبه عمیق، بسیار حائز اهمیت است. بنابراین، محقق به جای تعداد زیاد، با تعداد محدودی از افراد که اطلاعات ارزشمندی در زمینه موضوع پژوهش دارند، مصاحبه می‌کند.
- ♦ **گفت‌وگوهای طولانی و عمیق:** در مصاحبه عمیق، محقق سعی می‌کند با برقراری ارتباط مؤثر با شرکت‌کننده، او را به صحبت واداشته و اطلاعات مهم و جزئی را از او دریافت کند. بنابراین، مدت‌زمان هر مصاحبه نسبت به سایر روش‌های مصاحبه بیشتر است.
- ♦ **ساختار نیمه‌ساختاریافته:** محقق در مصاحبه عمیق با استفاده از یک راهنمای مصاحبه^۲ شامل فهرست سؤالات اصلی و موضوعات مورد بحث، مسیر کلی مصاحبه را تعیین می‌کند. اما در عین حال، انعطاف‌پذیری لازم برای پیگیری موضوعات جدید و پرسیدن سؤالات پیگیری^۳ براساس پاسخ‌های شرکت‌کننده را دارد.

۳-۱. مراحل انجام مصاحبه عمیق

- ♦ **تعیین اهداف و سؤالات پژوهش:** در این مرحله، محقق باید اهداف خود را انجام پژوهش و سؤالاتی که به دنبال پاسخ آنها است را به‌طور واضح تعیین کند.
- ♦ **انتخاب شرکت‌کنندگان مناسب:** محقق باید افرادی را برای مصاحبه انتخاب کند که اطلاعات ارزشمندی در زمینه موضوع پژوهش داشته و تمایل به اشتراک‌گذاری این اطلاعات داشته باشند.
- ♦ **طراحی راهنمای مصاحبه:** در این مرحله، محقق باید فهرستی از سؤالات اصلی و موضوعات مورد بحث را تهیه کند تا در طول مصاحبه، به آنها بپردازد.

1. In-depth Interview

2. Interview Guide

3. Follow-up Questions

- ♦ **برقراری ارتباط و کسب رضایت:** محقق باید با شرکت‌کنندگان ارتباط برقرار کرده، اهداف پژوهش را برای آنها توضیح دهد و رضایت آنها را برای شرکت در مصاحبه و ضبط آن کسب کند.
- ♦ **انجام مصاحبه و ضبط آن:** محقق باید در یک محیط آرام و مناسب، مصاحبه را با استفاده از راهنمای مصاحبه انجام دهد و با اجازه شرکت‌کننده، آن را ضبط کند.
- ♦ **پیاده‌سازی و تجزیه و تحلیل داده‌ها:** پس از انجام مصاحبه‌ها، محقق باید فایل‌های صوتی یا تصویری آنها را به متن تبدیل کرده و سپس با استفاده از روش‌های مناسب تجزیه و تحلیل داده‌های کیفی (مانند تحلیل محتوا، تحلیل تم، و...) به استخراج یافته‌ها و تفسیر آنها بپردازد.
- ♦ **ارائه یافته‌ها و نتیجه‌گیری:** در نهایت، محقق باید یافته‌های خود را در قالب گزارش، مقاله، یا ارائه به‌طور شفاف و گویا ارائه دهد و به تفسیر و بحث پیرامون آنها بپردازد (Kvale & Brinkmann, 2009).

۲-۳. مزایای استفاده از مصاحبه عمیق

- ♦ **کسب اطلاعات غنی و تفصیلی:** مصاحبه عمیق به محقق این امکان را می‌دهد تا به جزئیات تجربیات، دیدگاه‌ها، و باورهای افراد دسترسی پیدا کند.
- ♦ **کشف موضوعات جدید:** انعطاف‌پذیری مصاحبه عمیق به محقق این امکان را می‌دهد تا در طول مصاحبه، موضوعات جدید و ناشناخته را نیز مورد بررسی قرار دهد.
- ♦ **افزایش اعتبار یافته‌ها:** برقراری ارتباط مستقیم با شرکت‌کنندگان و کسب اطلاعات از زبان خودشان، به افزایش اعتبار یافته‌های پژوهش کمک می‌کند (Patton, 2015).

۳-۳. معایب استفاده از مصاحبه عمیق

- ♦ **زمان‌بر و هزینه‌بر بودن:** انجام مصاحبه‌های طولانی، پیاده‌سازی آنها و تجزیه و تحلیل داده‌های کیفی، فرآیندی زمان‌بر و هزینه‌بر است.
- ♦ **ذهنی بودن تفسیر داده‌ها:** تفسیر داده‌های کیفی تا حدودی ذهنی بوده و ممکن است تحت تأثیر پیش‌فرض‌ها و باورهای محقق قرار گیرد.
- ♦ **عمومیت‌پذیری محدود یافته‌ها:** به دلیل تعداد محدود شرکت‌کنندگان در مصاحبه عمیق، عمومیت‌پذیری یافته‌های آن به جامعه آماری بزرگ‌تر محدود است (Rubin & Rubin, 2011).

۴-۳. مزایای روش مصاحبه عمیق برای تحلیل نقش مجلس در هدایت سرمایه‌گذاری در صنعت پایین‌دستی نفت

انتخاب روش مصاحبه عمیق برای تحلیل نقش مجلس در شکل‌دهی الگوی کارآمد هدایت سرمایه‌گذاری در زنجیره پایین‌دستی صنعت نفت، تصمیمی هوشمندانه است. این روش با تمرکز بر

تجربیات و نظرات متخصصان و ذینفعان کلیدی، اطلاعات غنی و عمیقی را برای تحلیل موضوع فراهم می‌کند.

۳-۵. مزایای روش مصاحبه عمیق

♦ **کسب بینش عمیق:** برخلاف روش‌های کمی که به داده‌های سطحی و آماری محدود می‌شوند، مصاحبه عمیق امکان کاوش عمیق در دیدگاه‌ها، انگیزه‌ها، موانع و عوامل مؤثر بر تصمیم‌گیری‌های مجلس در حوزه سرمایه‌گذاری در صنعت نفت را فراهم می‌کند.

♦ **درک پیچیدگی‌ها:** موضوع نقش مجلس در هدایت سرمایه‌گذاری در صنعت نفت، بسیار پیچیده و چندوجهی است و به‌سادگی با روش‌های کمی قابل بررسی نیست. مصاحبه عمیق به شما اجازه می‌دهد تا روابط علت و معلولی و پیچیدگی‌های موجود در این حوزه را شناسایی و تحلیل کنید.

♦ **شناسایی چالش‌ها و فرصت‌های پنهان:** مصاحبه با خبرگان و ذینفعان کلیدی، چالش‌ها و فرصت‌هایی را که ممکن است در روش‌های دیگر پژوهش پنهان بمانند، آشکار می‌سازد.

♦ **افزایش اعتبار و غنای تحلیل:** استفاده از نقل قول‌های مستقیم از مصاحبه‌شوندگان، به‌ویژه نمایندگان مجلس، کارشناسان و سرمایه‌گذاران، به تحلیل‌ها اعتبار و غنای بیشتری می‌بخشد و درک خواننده را از موضوع افزایش می‌دهد.

♦ **ارائه راهکارهای عملیاتی:** با تجمیع و تحلیل دیدگاه‌ها و تجربیات مصاحبه‌شوندگان، می‌توان راهکارهای عملیاتی و کاربردی را برای بهبود نقش مجلس در هدایت سرمایه‌گذاری در صنعت نفت ارائه داد.

۳-۶. جامعه نخبگانی مصاحبه

جدول ۱- جامعه نخبگانی مورد مصاحبه

	حوزه تخصص	میزان تخصص	سابقه
P1	عضو اسبق کمیسیون انرژی	نماینده مجلس	بیش از دو دوره سابقه نمایندگی مجلس، عضو کمیته تخصصی انرژی
P2	مشاور کمیسیون برنامه و بودجه در حوزه انرژی	مشاور	بیش از ۵ سال سابقه مشاوره در حوزه انرژی
P3	مدیرکل دفتر جذب و حمایت از سرمایه‌گذاری پالایش و پخش	مدیرکل	بیش از ۸ سال سابقه فعالیت در وزارت نفت، تخصص در حوزه قراردادهای نفتی
P4	مدیرعامل شرکت فعال در سرمایه‌گذاری صنعت پتروشیمی	مدیرعامل	بیش از ۵ سال سابقه فعالیت در صنعت پتروشیمی، تجربه سرمایه‌گذاری در پروژه‌های پایین‌دستی
P5	استاد اقتصاد انرژی در دانشگاه ...	استاد دانشگاه	بیش از ۱۰ سال سابقه تدریس و پژوهش در حوزه اقتصاد انرژی، نویسنده چندین مقاله و کتاب در زمینه سرمایه‌گذاری در صنعت نفت
P6	پژوهشگر ارشد در پژوهشکده انرژی	پژوهشگر	بیش از ۵ سال سابقه پژوهش در حوزه قوانین و مقررات صنعت نفت، تمرکز بر حوزه پایین‌دستی

۴. بررسی شیوه‌های نقش‌آفرینی مجلس در شکل‌دهی الگوی کارآمد هدایت سرمایه‌گذاری

مجلس شورای اسلامی، به‌عنوان تجلی اراده ملت و قلب تپنده قانون‌گذاری در کشور، نقشی انکارناپذیری در هدایت صحیح سرمایه‌ها به‌سوی بخش‌های مولد اقتصاد دارد. این نقش در صنعت نفت، به‌عنوان یکی از ستون‌های اصلی اقتصاد ایران، اهمیت دوچندان می‌یابد. زنجیره پایین‌دستی این صنعت، با وجود تمامی پتانسیل‌هایش برای ایجاد ارزش افزوده و اشتغال‌زایی، نیازمند سیاست‌گذاری‌های کارشناسانه و حمایت‌های قانونی است؛ تا بتواند مسیر رشد و شکوفایی را با سرعت بیشتری طی کند. در این میان، مجلس با بهره‌گیری از دو ابزار قدرتمند «قانون‌گذاری» و «نظارت»، می‌تواند نقش خود را در شکل‌دهی یک الگوی کارآمد برای هدایت سرمایه‌گذاری در این بخش به‌نحو احسن ایفا کند.

۴-۱. نقش قانون‌گذاری مجلس در ایجاد بستر حقوقی مناسب برای سرمایه‌گذاری

قانون، به‌مثابه خط‌کشی است که حدود و ثغور فعالیت‌های اقتصادی را مشخص کرده و امنیت لازم را برای سرمایه‌گذاری فراهم می‌کند. در صنعت نفت نیز، وجود قوانین شفاف، پایدار و قابل پیش‌بینی، عامل کلیدی در جذب سرمایه‌گذاران داخلی و خارجی است. مجلس شورای اسلامی، با تصویب قوانین مناسب و کارآمد، می‌تواند زمینه را برای هدایت سرمایه‌ها به‌سوی زنجیره پایین‌دستی صنعت نفت فراهم کند. در ادامه، به برخی از مهم‌ترین زمینه‌های قانون‌گذاری مجلس در این بخش اشاره می‌شود:

♦ **قوانین مربوط به جذب و حمایت از سرمایه‌گذاری خارجی:** با توجه به نیاز کشور به سرمایه و تکنولوژی خارجی، تصویب قوانین کارآمد و تسهیل‌کننده در زمینه جذب و حمایت از سرمایه‌گذاری خارجی در صنعت نفت، از اهمیت بسیار بالایی برخوردار است. در این زمینه، «قانون حمایت و تشویق سرمایه‌گذاری خارجی» به‌عنوان قانون مادر، نقش کلیدی ایفا می‌کند و بازنگری و به‌روزرسانی مستمر آن با توجه به شرایط اقتصادی و سیاسی جهان، ضروری به‌نظر می‌رسد (Onorato, 1999).

- برای مثال، تعیین سقف برای سهم سرمایه‌گذاری خارجی در پروژه‌های نفتی، نحوه انتقال سود و سرمایه سرمایه‌گذاران خارجی و حمایت از حقوق مالکیت فکری آنها از جمله مواردی هستند که باید در این قانون به‌وضوح و با دقت تعیین شوند.

♦ **قوانین مربوط به مالیات، گمرک و تأمین اجتماعی:** سیاست‌های مالیاتی مناسب می‌توانند نقش به‌سزایی در جذب سرمایه‌گذاری داشته باشند. در صنعت نفت نیز، مجلس می‌تواند با تدوین قوانین مالیاتی حمایتی، مانند معافیت‌های مالیاتی برای یک دوره زمانی مشخص، تعیین نرخ‌های مالیاتی ترغیبی برای سرمایه‌گذاری در مناطق کمتر توسعه‌یافته و ارائه تسهیلات ویژه به شرکت‌های فعال در زمینه تحقیق و توسعه^۱، به جذب سرمایه‌های بیشتر در زنجیره پایین‌دستی کمک کند (Abd Hakim & et al., 2022).

- همچنین، تسهیل و تسریع در رویه‌های گمرکی برای واردات و صادرات کالاها و تجهیزات مرتبط با صنعت نفت و تعیین حقوق و بیمه منصفانه و رقابتی برای نیروی کار شاغل در این بخش، از جمله اقدامات دیگری هستند که مجلس می‌تواند در این زمینه انجام دهد.

- مجلس می‌تواند با تصویب قوانین سخت‌گیرانه‌تر در زمینه ارزیابی اثرات زیست‌محیطی پروژه‌ها، مدیریت پسماندها، کاهش انتشار گازهای گلخانه‌ای و الزام شرکت‌ها به جبران خسارات زیست‌محیطی، در کنار جذب سرمایه‌گذاری، به حفظ محیط زیست و سلامت مردم نیز اهمیت دهد.

- همچنین، مجلس می‌تواند با تصویب قوانین حمایتی، شرکت‌های نفتی را به سرمایه‌گذاری در پروژه‌های مسئولیت اجتماعی مانند ایجاد فرصت‌های شغلی برای جوامع محلی، توسعه زیرساخت‌ها و ارائه خدمات بهداشتی و آموزشی در مناطق محروم تشویق کند.

۴-۲. نقش نظارتی مجلس در حسن اجرای قوانین و شفافیت در سرمایه‌گذاری

تصویب قوانین مناسب به‌تنهایی برای هدایت کارآمد سرمایه‌گذاری کافی نیست؛ بلکه نظارت دقیق و مستمر بر حسن اجرای این قوانین نیز از اهمیت بسیار بالایی برخوردار است. مجلس شورای اسلامی، علاوه بر کارکرد قانون‌گذاری، وظیفه نظارت بر عملکرد دولت و سایر دستگاه‌های اجرایی را نیز برعهده دارد. در زمینه سرمایه‌گذاری در زنجیره پایین‌دستی صنعت نفت نیز، مجلس می‌تواند از ابزارهای نظارتی مختلفی برای حفظ منافع ملی و جلوگیری از تضییع حقوق مردم استفاده کند. در ادامه، به برخی از این ابزارها اشاره می‌شود:

♦ **تحقیق و تفحص از عملکرد وزارت نفت و شرکت‌های زیرمجموعه:** یکی از ابزارهای قانونی و قدرتمند مجلس برای نظارت بر عملکرد دستگاه‌های اجرایی، «تحقیق و تفحص» است (مرکز پژوهش‌های مجلس، گزارش ۱۸۹۶۶).

- در زمینه سرمایه‌گذاری در صنعت نفت، مجلس می‌تواند با تشکیل کمیسیون‌های ویژه و انجام تحقیق و تفحص از عملکرد وزارت نفت، شرکت ملی نفت ایران و سایر شرکت‌های وابسته، بر روند انعقاد قراردادها، نحوه هزینه‌کرد سرمایه‌ها، رعایت قوانین و مقررات و شفافیت در معاملات، نظارت داشته باشد و در صورت مشاهده هرگونه تخلف یا فساد، با آن برخورد کند.

♦ **سؤال از وزیر نفت و مدیران عامل شرکت‌های نفتی:** یکی دیگر از ابزارهای نظارتی مجلس، «سؤال از مسئولان اجرایی» است (مرکز پژوهش‌های مجلس، گزارش ۱۸۹۶۶).

- نمایندگان مجلس می‌توانند در زمینه‌های مختلف مرتبط با صنعت نفت، مانند نحوه جذب و هدایت سرمایه‌گذاری، عملکرد شرکت‌های نفتی، میزان تولید و صادرات نفت و گاز، و... از وزیر نفت و مدیران عامل شرکت‌های زیرمجموعه، سؤال کنند و خواستار ارائه گزارش و پاسخگویی شفاف و مستند از سوی آنها شوند.

- این ابزار نه تنها باعث شفافیت بیشتر در عملکرد دستگاه‌های اجرایی می‌شود؛ بلکه می‌تواند به اصلاح سیاست‌ها و رویه‌های نادرست و جلوگیری از تکرار اشتباهات در آینده نیز کمک کند.

✦ **تصویب بودجه سالانه و نظارت بر هزینه‌کرد اعتبارات بخش نفت:** یکی از مهم‌ترین وظایف مجلس شورای اسلامی، بررسی و تصویب بودجه سالانه کشور است.

- در زمینه صنعت نفت، مجلس می‌تواند با بررسی دقیق بودجه پیشنهادی دولت برای وزارت نفت و شرکت‌های زیرمجموعه، از اختصاص بودجه کافی برای توسعه زنجیره پایین‌دستی، اطمینان حاصل کند و در عین حال، با نظارت بر نحوه هزینه‌کرد اعتبارات اختصاص یافته، از انحراف بودجه و تأخیر در اجرای پروژه‌ها جلوگیری کند.

۴-۳. بررسی عملکرد مجلس در تصویب قوانین و لوایح مرتبط با سرمایه‌گذاری در صنعت نفت

عملکرد مجلس شورای اسلامی در زمینه تصویب قوانین و لوایح مرتبط با سرمایه‌گذاری در صنعت نفت در سال‌های اخیر، با فراز و نشیب‌هایی همراه بوده است. مجلس، اقداماتی را در جهت بهبود فضای سرمایه‌گذاری در این بخش انجام داده است که از جمله می‌توان به تصویب قانون جدید قراردادهای نفتی در سال ۱۳۹۴، تلاش برای اصلاح برخی قوانین مالیاتی و گمرکی در جهت جذابیت بیشتر برای سرمایه‌گذاران خارجی و افزایش نظارت بر عملکرد وزارت نفت در انعقاد قراردادهای نفتی اشاره کرد. با این حال، منتقدان معتقدند که هنوز تا رسیدن به یک چارچوب قانونی کارآمد و شفاف برای جذب هدایت سرمایه‌گذاری در زنجیره پایین‌دستی صنعت نفت، فاصله زیادی وجود دارد (مرکز پژوهش‌های مجلس، گزارش ۱۸۹۶۶). به عنوان مثال، بروکراسی اداری طولانی و پیچیده، عدم ثبات در قوانین و مقررات و وجود فساد در برخی بخش‌های دولتی از جمله مواردی هستند که همچنان به عنوان موانع جدی بر سر راه سرمایه‌گذاری در این بخش مطرح هستند.

۵. چالش‌ها و فرصت‌های تقنینی پیش روی مجلس

مجلس شورای اسلامی در مسیر هدایت سرمایه‌گذاری به سوی زنجیره پایین‌دستی صنعت نفت، با چالش‌ها و فرصت‌های متعددی روبه‌رو است. شناسایی دقیق این عوامل، پیش‌نیاز تصمیم‌گیری و برنامه‌ریزی مناسب برای غلبه بر موانع و بهره‌گیری از ظرفیت‌های موجود است. در این قسمت براساس مصاحبه انجام‌شده، چالش‌ها و فرصت‌ها ارائه و دسته‌بندی شده‌اند.

۵-۱. چالش‌های تقنینی داخلی مجلس در هدایت سرمایه‌گذاری در زنجیره پایین‌دستی صنعت نفت

عملکرد مجلس در زمینه هدایت سرمایه‌گذاری در صنعت نفت، علاوه بر تأثیرپذیری از شرایط و محدودیت‌های خارجی، با چالش‌های داخلی نیز مواجه است. برخی از مهم‌ترین این چالش‌ها عبارتند از:

♦ **ساختار قوانین و مقررات:** یکی از انتقادات اصلی به قوانین سرمایه‌گذاری در ایران، پیچیدگی، عدم شفافیت و گاهی تناقض در برخی مفاد آنها است. این موضوع به‌ویژه در مورد قوانین مربوط به سرمایه‌گذاری خارجی در صنعت نفت، اهمیت بیشتری پیدا می‌کند. عدم وجود یک چارچوب قانونی منسجم و کارآمد، باعث می‌شود تا روند سرمایه‌گذاری با مشکلات متعددی روبه‌رو شده و سرمایه‌گذاران خارجی از ورود به بازار ایران منصرف شوند (Mahmoud Fard, 2019).

♦ **پیچیدگی، عدم شفافیت و تناقض در قوانین:** مجلس، مسئول تصویب قوانین شفاف، ساده و منسجم است. پیچیدگی و ابهام در قوانین موجود، مانع جذب سرمایه‌گذاری می‌شود.

♦ **عدم وجود چارچوب قانونی جامع و کارآمد برای سرمایه‌گذاری خارجی:** نیاز به قوانینی است که به صورت هدفمند، سرمایه‌گذاری خارجی در زنجیره پایین‌دستی را جذب و حمایت کند.

♦ **خلأ قانونی در حوزه‌های خاص:** ممکن است در حوزه‌هایی مانند مالکیت فکری، استانداردها و حمایت از فناوری و نوآوری، خلأ قانونی وجود داشته باشد.

♦ **عدم پیگیری و ارزیابی اثربخشی قوانین:** مجلس باید اثربخشی قوانین مصوب را ارزیابی کرده و در صورت نیاز، آنها را اصلاح کند.

۲-۵. چالش‌های خارجی سرمایه‌گذاری در زنجیره پایین‌دستی نفت و رویکرد تقنینی مجلس

♦ **تحریم‌های بین‌المللی:** تحریم‌های اقتصادی علیه ایران در دهه‌های اخیر، آثار منفی بسیار زیادی بر صنعت نفت کشور داشته است. محدودیت در انتقال تکنولوژی، عدم دسترسی به منابع مالی بین‌المللی و دشواری در صادرات نفت و فرآورده‌های آن، ازجمله مهم‌ترین پیامدهای تحریم‌ها هستند که جذب سرمایه‌گذاری در این بخش را با چالش‌های جدی مواجه کرده‌اند (Nakhli & et al., 2021):

- **تسهیل فرآیند سرمایه‌گذاری برای شرکت‌های داخلی:** مجلس می‌تواند با تصویب قوانین مناسب، مانع‌زدایی کرده و شرایط را برای سرمایه‌گذاری شرکت‌های داخلی در زنجیره پایین‌دستی، تسهیل کند تا وابستگی به سرمایه‌گذاری خارجی کاهش یابد.

- **ایجاد چارچوب‌های قانونی برای جذب سرمایه‌گذاری از کشورهای دوست و همسایه:** مجلس می‌تواند با تصویب قوانین و معاهدات مناسب، زمینه را برای جذب سرمایه‌گذاری از کشورهای که تحت تأثیر تحریم‌ها نیستند، فراهم کند.

- **حمایت قانونی از شرکت‌های دانش‌بنیان برای توسعه فناوری‌های بومی:** مجلس می‌تواند با تصویب قوانین حمایتی، شرکت‌های دانش‌بنیان را به توسعه فناوری‌های بومی در صنعت نفت تشویق کند تا وابستگی به فناوری خارجی کاهش یابد.

♦ **نوسانات قیمت نفت:** وابستگی شدید اقتصاد ایران به درآمدهای نفتی و نوسانات قیمتی این کالا در بازارهای جهانی، روند سرمایه‌گذاری در صنعت نفت را با ریسک و عدم قطعیت مواجه ساخته است.

سقوط قیمت نفت در سال‌های اخیر، باعث تأخیر یا توقف بسیاری از پروژه‌های نفتی و کاهش تمایل سرمایه‌گذاران به ورود به این بخش شده است (Chen & et al., 2024):

✦ **تصویب قوانین برای تنوع‌بخشی به منابع درآمدی دولت و کاهش وابستگی به نفت:** مجلس می‌تواند با تصویب قوانین مناسب، دولت را به تنوع‌بخشی به منابع درآمدی و کاهش وابستگی به نفت تشویق کند.

✦ **ایجاد صندوق تثبیت درآمدهای نفتی:** مجلس می‌تواند با تصویب قوانین مناسب، زمینه را برای ایجاد یک صندوق تثبیت درآمدهای نفتی فراهم کند؛ تا تأثیرات منفی نوسانات قیمت نفت بر اقتصاد کشور کاهش یابد.

✦ **تشویق سرمایه‌گذاری در بخش‌های غیرنفتی:** مجلس می‌تواند با تصویب قوانین تشویقی، سرمایه‌گذاری در بخش‌های غیرنفتی را جذاب‌تر کرده و به این ترتیب، ریسک سرمایه‌گذاری در صنعت نفت را کاهش دهد.

به‌طور خلاصه، گرچه تحریم‌ها و نوسانات قیمت نفت چالش‌های بیرونی و خارج از کنترل مستقیم مجلس هستند؛ اما مجلس می‌تواند با قانون‌گذاری مناسب و نظارت مؤثر بر عملکرد دولت، تأثیرات منفی این چالش‌ها را تا حد زیادی کاهش دهد و زمینه را برای جذب سرمایه‌گذاری در زنجیره پایین‌دستی صنعت نفت فراهم کند. به عبارت دیگر، این چالش‌های بیرونی بهانه‌ای برای انفعال مجلس نیستند؛ بلکه مجلس می‌تواند با اتخاذ رویکرد فعال و خلاقانه، نقش مؤثری در غلبه بر این چالش‌ها ایفا کند.

۳-۵. ظرفیت‌ها و پتانسیل‌های ملی و منطقه‌ای و نقش تقنینی مجلس در جذب سرمایه‌گذاری در زنجیره پایین‌دستی صنعت نفت

با وجود چالش‌های فراوان، فرصت‌های منحصر به فردی نیز برای جذب و هدایت سرمایه‌گذاری در زنجیره پایین‌دستی صنعت نفت ایران وجود دارد که مجلس باید با شناسایی و بهره‌گیری از آنها، زمینه را برای توسعه این بخش فراهم کند. از جمله مهم‌ترین این فرصت‌ها می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

✦ **وجود منابع غنی نفت و گاز:** ایران دارای یکی از بزرگ‌ترین ذخایر نفت و گاز جهان است که می‌تواند به‌عنوان یک مزیت منحصر به فرد برای جذب سرمایه‌گذاری در زنجیره پایین‌دستی عمل کند. تأمین مواد اولیه مورد نیاز صنایع پایین‌دستی با قیمت و شرایط مناسب، می‌تواند جذابیت زیادی برای سرمایه‌گذاران داخلی و خارجی داشته باشد.

- **فرصت تقنینی:** مجلس می‌تواند با تدوین قوانین شفاف و کارآمد در زمینه تأمین خوراک برای صنایع پایین‌دستی (با قیمت و شرایط مناسب و رعایت منافع ملی)، سرمایه‌گذاران را به این بخش جذب کند. همچنین، می‌تواند با نظارت بر عملکرد دولت در این زمینه، از رانت و فساد جلوگیری کند.

✦ **بازار داخلی بزرگ و دسترسی به بازارهای منطقه‌ای:** جمعیت جوان و روبه رشد ایران، بازار داخلی بزرگی را برای فرآورده‌های نفتی و پتروشیمی ایجاد کرده است. همچنین، موقعیت ژئوپلیتیکی ویژه ایران و

دسترسی به بازارهای پرجمعیت و روبه‌رشد منطقه، می‌تواند به‌عنوان یک مزیت رقابتی برای جذب سرمایه‌گذاری در این بخش عمل کند.

- فرصت تقنینی: مجلس می‌تواند با تصویب قوانین مربوط به صادرات و واردات، حمایت از تولید داخلی، تسهیل تجارت با کشورهای همسایه و ایجاد مناطق آزاد تجاری، از این فرصت به‌نحو احسن استفاده کند.

✦ **نیروی کار جوان، تحصیلکرده و ارزان:** وجود نیروی کار جوان، تحصیلکرده و ارزان در ایران، یکی دیگر از مزایای رقابتی برای جذب سرمایه‌گذاری در صنعت نفت محسوب می‌شود. با این حال، برای بهره‌گیری از این پتانسیل، نیاز به سرمایه‌گذاری در زمینه آموزش‌های حرفه‌ای و مهارت‌آموزی نیروی کار وجود دارد.

- فرصت تقنینی: مجلس می‌تواند با تصویب قوانین حمایتی در زمینه اشتغال‌زایی، آموزش‌های حرفه‌ای و مهارت‌آموزی نیروی کار و همچنین، با نظارت بر حسن اجرای این قوانین، از این پتانسیل به بهترین شکل ممکن استفاده کند.

در نهایت، مجلس شورای اسلامی با درک دقیق چالش‌ها و فرصت‌های موجود و با اتخاذ رویکردی راهبردی و مسئولانه، می‌تواند نقش مؤثری در هدایت سرمایه‌گذاری به‌سوی زنجیره پایین‌دستی صنعت نفت و کمک به رشد و شکوفایی این بخش حیاتی از اقتصاد کشور ایفا کند.

۶. نقش مجلس در تسهیل مؤلفه‌های کلیدی الگوی کارآمد هدایت سرمایه‌گذاری و تطبیق آن با قراردادهای سرمایه‌گذاری

در دو بخش قبل، به تفصیل، به نقش مجلس در شکل‌دهی الگوی کارآمد هدایت سرمایه‌گذاری و چالش‌ها و فرصت‌های تقنینی پیش‌رو پرداخته شد. در این بخش، به‌طور خاص به نقش مجلس در تسهیل مؤلفه‌های کلیدی این الگو و تطبیق آن با قراردادهای سرمایه‌گذاری با نگاه به رویکرد تقنینی مجلس پرداخته می‌شود. همان‌طور که پیشتر ذکر شد، یک الگوی کارآمد برای هدایت سرمایه‌گذاری در زنجیره پایین‌دستی صنعت نفت، شامل مؤلفه‌های کلیدی متعددی در ابعاد مختلف است. مجلس شورای اسلامی می‌تواند با اتخاذ سیاست‌های مناسب در حوزه‌های قانون‌گذاری و نظارت، به تحقق هرچه بهتر این مؤلفه‌ها کمک کند.

۶-۱. کاستی‌های رایج قراردادهای سرمایه‌گذاری و نقش مجلس در رفع آنها

برخی از مهم‌ترین کاستی‌های مشاهده‌شده در قراردادهای سرمایه‌گذاری در صنعت نفت عبارتند از:

✦ **عدم توجه کافی به انتقال تکنولوژی و دانش فنی:** در بسیاری از این قراردادها، موضوع انتقال تکنولوژی و دانش فنی به‌صورت شفاف و الزام‌آور مشخص نشده و به همین دلیل، سرمایه‌گذاران خارجی

تعهد چندانی در این زمینه نداشته‌اند.

♦ **ضعف در تأمین منافع مالی کشور:** در برخی موارد، شرایط قراردادهای به‌گونه‌ای تنظیم شده که سهم قابل توجهی از سود حاصل از پروژه، به‌جای سرازیر شدن به اقتصاد کشور، به جیب سرمایه‌گذاران خارجی سرازیر شده است.

♦ **نادیده گرفتن اثر پروژه بر محیط زیست و جوامع محلی:** در برخی پروژه‌ها، توجه کافی به پیامدهای زیست‌محیطی و اجتماعی پروژه مانند آلودگی هوا و آب، تخریب محیط زیست و جابه‌جایی اجباری روستاها نشده است.

♦ **نبود شفافیت کافی در انعقاد و اجرای قراردادها:** عدم شفافیت در فرآیند مذاکره و انعقاد قراردادها و نیز عدم نظارت کافی بر نحوه اجرای آنها، زمینه‌ساز فساد و رانت‌خواری شده است.

مجلس شورای اسلامی، به‌عنوان نماینده مردم و مدافع منافع ملی، وظیفه دارد با اتخاذ رویکردی فعالانه و نظارتی، از تکرار تجربیات ناموفق گذشته جلوگیری کند. در این راستا، مجلس می‌تواند با استفاده از ابزارهای قانونی و نظارتی خود، مانند تصویب قوانین و مقررات شفاف و کارآمد، نظارت بر عملکرد دولت در انعقاد قراردادها و افزایش شفافیت در این زمینه، نقش مؤثری در تأمین منافع ملی و جلوگیری از هدررفت منابع کشور ایفا کند.

۶-۲. الگوی مطلوب هدایت سرمایه‌گذاری و نقش مؤلفه‌های کلیدی

با توجه به تجربیات جهانی و شرایط ویژه کشور، یک الگوی مطلوب برای هدایت سرمایه‌گذاری در زنجیره پایین‌دستی صنعت نفت باید دارای ویژگی‌های زیر باشد:

♦ **تأمین‌کننده منافع ملی:** این الگو باید به‌گونه‌ای طراحی شود که در خدمت توسعه اقتصادی کشور، ایجاد اشتغال، و ارتقای رفاه مردم باشد.

♦ **جذاب برای سرمایه‌گذاران:** برای جذب سرمایه‌گذاران داخلی و خارجی، باید شرایط سرمایه‌گذاری ازجمله قوانین و مقررات، امنیت سرمایه‌گذاری، و بازده سرمایه مطلوب باشد.

♦ **مبتنی بر انتقال تکنولوژی و دانش فنی:** این الگو باید به‌گونه‌ای طراحی شود که منجر به انتقال تکنولوژی و دانش فنی به کشور و کاهش وابستگی به شرکت‌های خارجی شود.

♦ **دوستدار محیط زیست و مسئولیت‌پذیر:** در این الگو باید به موضوع حفاظت از محیط زیست و مسئولیت اجتماعی شرکت‌ها اهمیت ویژه‌ای داده شود.

۶-۳. نقش تقنینی مجلس در تحقق مؤلفه‌های کلیدی الگوی هدایت سرمایه‌گذاری

♦ **حاکمیت و مشارکت**

- شفاف‌سازی قوانین و مقررات مشارکت بخش خصوصی و سرمایه‌گذاران خارجی: با تصویب قوانین

شفاف و کارآمد، می‌توان مشارکت بخش خصوصی و سرمایه‌گذاران خارجی را در پروژه‌های پایین‌دستی افزایش داد.

- **تقویت حقوق مالکیت فکری:** با تقویت قوانین حمایت از مالکیت فکری، می‌توان سرمایه‌گذاران را به ورود به این بخش ترغیب کرد.

- **الزام شرکت‌های نفتی به شفافیت و گزارش‌دهی:** با الزام شرکت‌های نفتی به ارائه اطلاعات شفاف و گزارش‌دهی منظم، می‌توان نظارت عمومی و حاکمیت شرکتی را تقویت کرد.

- **بهره‌گیری از تجارب بین‌المللی:** استفاده از تجارب سایر کشورها در زمینه قانون‌گذاری سرمایه‌گذاری در صنعت نفت، می‌تواند به بهبود قوانین داخلی و استفاده بهینه از ظرفیت قانونگذاری منجر شود. این استفاده از تجربیات باید در چهارچوب ادبیات انتقال و انطباق سیاست انجام گیرد.

♦ توسعه پایدار و مسئولیت‌پذیری

- **تدوین معیارها و استانداردهای زیست‌محیطی و اجتماعی:** مجلس می‌تواند با تصویب قوانین سخت‌گیرانه‌تر در زمینه ارزیابی اثرات زیست‌محیطی و اجتماعی پروژه‌ها، به توسعه پایدار کمک کند.

- **تشویق به استفاده از فناوری‌های دوستدار محیط زیست:** با ایجاد انگیزه‌های مناسب، می‌توان شرکت‌ها را به استفاده از فناوری‌های نوین و دوستدار محیط زیست تشویق کرد.

- **حمایت از پروژه‌های مسئولیت اجتماعی شرکت‌ها:** با تدوین چارچوب‌های قانونی و حمایتی، می‌توان شرکت‌های نفتی را به اجرای پروژه‌های مسئولیت اجتماعی ترغیب کرد.

♦ مقاوم‌سازی و خودکفایی

- **حمایت از شرکت‌های دانش‌بنیان و مراکز تحقیقاتی:** مجلس می‌تواند با اختصاص بودجه و ایجاد تسهیلات ویژه، از شرکت‌های دانش‌بنیان و مراکز تحقیقاتی فعال در زمینه صنعت نفت حمایت کند.

- **تشویق به انتقال تکنولوژی:** با ایجاد بستر حقوقی مناسب و تسهیل فرآیند انتقال تکنولوژی، می‌توان به خودکفایی و مقاوم‌سازی صنعت نفت کمک کرد.

♦ کارایی و بهره‌وری

- **تسهیل و شفاف‌سازی فرآیند صدور مجوزها:** با کاهش بوروکراسی و ساده‌سازی فرآیندهای اداری، می‌توان کارایی و بهره‌وری در صنعت نفت را افزایش داد.

- **توسعه زیرساخت‌ها:** با سرمایه‌گذاری در زیرساخت‌های ضروری مانند حمل و نقل و انرژی، می‌توان زمینه را برای فعالیت بیشتر شرکت‌های پایین‌دستی فراهم کرد.

♦ امنیت و منافع ملی

- **نظارت بر قراردادهای نفتی:** مجلس باید نظارت مؤثری بر انعقاد قراردادهای نفتی داشته باشد، تا منافع ملی تأمین شود.

- حفظ ذخایر استراتژیک نفت و گاز: با تصویب قوانین لازم، باید از برداشت بی‌رویه از ذخایر استراتژیک جلوگیری شود.

- تأمین نیازهای داخلی: مجلس باید با نظارت بر عملکرد دولت، از تأمین نیازهای داخلی به فرآورده‌های نفتی و پتروشیمی اطمینان حاصل کند.

با اجرای این سیاست‌های تقنینی، مجلس می‌تواند نقش مهمی در توسعه و شکوفایی زنجیره پایین‌دستی صنعت نفت و تحقق اهداف اقتصاد مقاومتی ایفا کند.

۷. نتیجه‌گیری

هدایت سرمایه به بخش پایین‌دستی صنعت نفت و گاز، به‌عنوان موتور محرکه توسعه صنعتی و ایجاد ارزش افزوده، نیازمند بسترسازی حقوقی و قانونی مناسب است. این پژوهش، با تمرکز بر نقش قانون‌گذاری در این زمینه، و با استفاده از روش مصاحبه عمیق با کارشناسان و متخصصان حوزه نفت و گاز و همچنین، بررسی قوانین و مقررات مربوطه، به تحلیل چالش‌ها و فرصت‌های تقنینی پیش روی مجلس شورای اسلامی پرداخته است. یافته‌های این پژوهش نشان می‌دهد که مجلس، با بهره‌گیری از ابزارهای تقنینی خود، می‌تواند نقش مؤثری در جذب و هدایت سرمایه به این بخش ایفا کند. تجربیات و نظرات کارشناسان، که از طریق مصاحبه‌های عمیق گردآوری شده است، بینش ارزشمندی را در خصوص چالش‌ها و فرصت‌های موجود فراهم کرده است. این روش، امکان بررسی عمیق‌تر و جامع‌تر موضوع و شناسایی نکات کلیدی را که ممکن است با استفاده از روش‌های دیگر قابل دستیابی نباشد، فراهم می‌کند. به‌عنوان مثال، در مصاحبه‌ها به چالش‌های مهمی مانند بوروکراسی اداری پیچیده و زمان‌بر، عدم شفافیت در فرآیندهای تصمیم‌گیری و صدور مجوزها و ناپایداری سیاست‌ها و قوانین اشاره شد. این چالش‌ها، نقش قانون‌گذاری در رفع موانع سرمایه‌گذاری را بیش از پیش برجسته می‌کنند. از سوی دیگر، در مصاحبه‌ها، فرصت‌های مهمی نیز شناسایی شد، از جمله استفاده بهینه از ظرفیت‌های بخش خصوصی، جذب سرمایه‌گذاری خارجی با ایجاد بستر حقوقی امن و شفاف و توسعه فناوری‌های بومی از طریق حمایت از شرکت‌های دانش‌بنیان. مجلس می‌تواند با قانون‌گذاری مناسب، زمینه را برای بهره‌گیری از این فرصت‌ها فراهم کند.

در این پژوهش، با توجه به مؤلفه‌های کلیدی هدایت سرمایه‌گذاری، مانند حاکمیت و مشارکت، توسعه پایدار و مسئولیت‌پذیری، مقاوم‌سازی و خودکفایی، کارایی و بهره‌وری، و امنیت و منافع ملی، فرصت‌های تقنینی متعددی برای مجلس شناسایی شد. به‌طور مشخص، شفاف‌سازی قوانین مشارکت بخش خصوصی و سرمایه‌گذاران خارجی، تقویت حقوق مالکیت فکری، تدوین معیارهای زیست‌محیطی و اجتماعی برای پروژه‌ها، حمایت هدفمند از شرکت‌های دانش‌بنیان، تشویق به انتقال و

بومی سازی تکنولوژی، تسهیل و شفاف سازی فرآیند صدور مجوزها، نظارت مؤثر بر قراردادهای نفتی و تضمین تأمین نیازهای داخلی به فرآورده های نفتی و پتروشیمی، از جمله این فرصت ها هستند. با وجود چالش های بیرونی نظیر تحریم های بین المللی و نوسانات قیمت نفت، مجلس می تواند با اتخاذ رویکردی فعال، پیش بینی پذیر و با استفاده از ابزارهای تقنینی مناسب، اثرات منفی این چالش ها را کاهش داده و جذب سرمایه به بخش پایین دستی را تسهیل کند. تحقق این اهداف، مستلزم بازنگری و اصلاح قوانین موجود، تصویب قوانین جدید و کارآمد و مهم تر از همه، نظارت دقیق و مستمر بر حسن اجرای آنها است. همچنین، هماهنگی و همکاری سازنده بین مجلس، دولت، بخش خصوصی و سایر نهادهای ذی ربط برای اجرای مؤثر سیاست های تقنینی، ضروری است. با توجه به نقش استراتژیک بخش پایین دستی صنعت نفت و گاز در اقتصاد کشور، تلاش برای بهبود قانون گذاری و جذب سرمایه به این بخش، نه تنها به رشد و توسعه اقتصادی کمک می کند؛ بلکه در راستای تحقق اهداف اقتصاد مقاومتی و کاهش وابستگی به درآمدهای نفتی نیز بسیار مؤثر خواهد بود.

References

- Abd Hakim, T. & et al. (2022). Impact of direct and indirect taxes on economic development: A comparison between developed and developing countries. *Cogent Economics & Finance*, 10(1).
- Balistreri, E. & Olekseyuk, Z. (2023). *Economic Impacts of Investment Facilitation*.
<https://doi.org/10.32873/unl.dc.yiitpr.07>
- Casey, J.P. (2006). *Eligible assets, investment strategies and investor protection in light of modern portfolio theory: Towards a risk-based approach for UCITS*.
 URL= <https://ideas.repec.org/p/eps/ecmiwp/1214.html>
- Chen, Yu., Dong, S., Qian, S. & Chung, K. (2024). Impact of oil price volatility and economic policy uncertainty on business investment - Insights from the energy sector. *Heliyon*, 10(5).
- Dančo, J. (2022). *Iran's Position as an Oil Power*. Proceedings from the EDAMBA 2021 conference.
- DiMaggio, P.J. & Powell, W.W. (1983). The iron cage revisited: Institutional isomorphism and collective rationality in organizational fields. *American sociological review*, p. 147-160.
 URL= https://www.enriquedans.com/wp-content/uploads/2021/11/The_Iron_Cage_Revisted_Institutional_Isomorphism_a.pdf
- Dolowitz, D.P. & Marsh, D. (2000). Learning from abroad: The role of policy transfer in contemporary policy-making. *Governance*, 13(1), p. 5-24.
- Favour, D.A. (2024). *Petroleum Industry Value Chain Optimization: the Inevitability of Artificial Intelligence and Data Science in Midstream and Downstream Development*. SPE Nigeria Annual International Conference and Exhibition, Lagos, Nigeria.
<https://doi.org/10.2118/221799-MS>
- Gutterman, A.S. (2021). *What is Impact Investing?* Sustainable Entrepreneurship Project.
- Hoshdar, F. & Fassihi, S.F. (2016). *Technology Development in Iranian Petroleum Industry: Approaches, Achievements, and Challenges*. In: A. Gheissari (eds), *The Development of Science and Technology in Iran*. Palgrave Macmillan, Cham.
- IPIECA. (2021). *Refinery Management*.
 URL= <https://www.ipieca.org/resources/good-practice/refinery-management>
- Juddoo, K., Malki, I., Mathew, S. & Sivaprasad, S. (2023). An impact investment strategy. *Review of Quantitative Finance and Accounting*. 61(1), P.1-35.
- Kvale, S. & Brinkmann, S. (2009). *Interviews: Learning the craft of qualitative research interviewing*. Los Angeles: Sage.
- Mahmoud Fard, K. (2019). Iran's Oil and Gas Legal Framework: from Exploration to Revolution. *Asia Pacific Journal of Energy and Environment*, 6(1).
- Nakhli, S.R., Rafat, M., Bakhshi Dastjerdi, R. & Rafei, M. (2021). How do the financial and oil sanctions affect the Iran's economy: a DSGE framework. *Journal of Economic*

- Studies*, 48(4).
- Onorato, W.T. (1999). *Legislative frameworks used to foster petroleum development*. Social Science Research Network.
- Patton, M. Q. (2015). *Qualitative research & evaluation methods: Integrating theory and practice*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Pierson, P. (2000). Increasing returns, path dependence, and the study of politics. *American political science review*, 94(2), p. 251-267.
- Rose, R. (1991). What is lesson-drawing? *Journal of public policy*, 11(1), p. 3-30.
- Rubin, H.J. & Rubin, I.S. (2011). *Qualitative interviewing: The art of hearing data*. Los Angeles: Sage.
- The Economist* "Impact Investing" *Inches from Niche to Mainstream* (2017). URL= <https://www.economist.com/finance-and-economics/2017/01/05/impact-investing-inches-from-niche-to-mainstream>
- U.S. Energy Information Administration (2023). *U.S. Refinery Capacity Repor*. URL= <https://www.eia.gov/petroleum/refinerycapacity>
- World Bank Group (2022). *Investment Policy Review: Saudi Arabia*. URL= <https://www.worldbank.org/en/country/saudi-arabia/publication/investment-policy-review-saudi-arabia>